וַאֲנַן קָא יָהֲבִינַן לַכֹּהֲנִים – ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס עזרא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול לומר 'בכל מצותיך אשר צויתני'. שואלת הגמרא, וְלוֹדֵי – יתוודה אֲשֶׁאֲ מַעֲשְׂרוֹת שאותם נתן כדין. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, כָּל בֵּית שַׁאי מְתַוְּדֶה עַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, שׁוּב אֵין מִתְוַדֶּה עַל שֶׁאָר מַעֲשְׂרוֹת. אומרת הגמרא, מַאי מַעֲמָא, אָמַר אַבָּיֵי, הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב בפרשת וידוי מעשרות תְּחִילָּה שנאמר 'ונתת ללוי, לגר ליתום ולאלמנה', ו'ללוי' הוא מעשר ראשון הניתן ללוים, וכיון שהוא נכתב תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר המעשרות.

מקשה הגמרא, מִכְּלָל – מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו נותנים מעשר ראשון כדינו, משמע דְּאַפְרוּשֵׁי חֲווּ מַפְרְשֵׁי את המעשר כדינו, אלא שהנתינה לא היתה כדינה, וְהָא תַּנְיָא, אַף הוּא – יוחנן כהן גדול בִּיטֵּל אֶת הַוִּידּוּי, וְגָזַר עַל הַדְּמַאי – על פירות עם הארץ, לְפִי שֶׁשָּׁלַח לבדוק בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל האם מפרישים תרומות ומעשרות כראוי, וְרָאָה שֶׁאֵין העם מַפְרִישִׁין אֶלָּא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה בִּלְבָד לפי שיש על האוכלה עוון מיתה בידי שמים, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מִקְצָתָן מְעַשְּׂרִין וּמִקְצָתָן אֵין מְעַשְּׂרִין, אָמַר לָהֶם, בָּנַי, בּוֹאוּ וְאוֹמַר לָכֶם, כֵּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה יֵשׁ בָּהּ עָוֹן מִיתָה, כָּךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בָּהֶן עָוֹן מִיתָה, עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד, לפיכך, הַלּוֹקֵחַ פֵּירוֹת מֵעַם הָאָרֶץ, מַפְרִישׁ מֵהֶן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, מַפְרִישׁ מִמָּנָּה עשירית לשם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְנוֹתְנָהּ לְכֹהֵן, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, עוֹלֶה וְאוֹכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עָנִי כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה ואינו חייב ליתנם מספק ללוים או לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן כהן גדול, לא היו כל העם מפרישים מעשר ראשון.

מתרצת הגמרא, תַּרְתֵּי תקנות שונות תִּקֵּן יוחנן כהן גדול, בִּיטֵּל וְוִידּוּי המעשרות דַּחֲבֵירִים הזהירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן שלא יתוודו משום שאין נותנים אותו ללוים. וְגָזַר עַל דְּמַאי שֶׁל פירות עַמֵּי הָאָרֶץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל, משום שחשודים על המעשרות.

שנינו במשנה, וְאַף הוּא בִּיטֵּל אֶת הַמְעוֹרְרִים. שואלת הגמרא, מַאי מְעוֹרְרִים. אָמַר רַחֲבָה, בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים לְוִים עַל דּוּכָן וְאוֹמְרִים את המזמור 'עוֹרָה לָמָּה תִישַׁן ה'', לכך נקראו מעוררים, ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אָמַר לָהֶן יוחנן כהן גדול, וְכִי יֵשׁ שֵׁינָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר, "הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל", אֶלָּא, בְּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר, וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּנַחַת וְשַׁלְוָה, הרי זה דומה כאילו יש שינה לפניו, לָכֵן נֶאֱמַר 'עוֹרָה לָמָּה תִישַׁן ה'.

שנינו במשנה וְאֶת הַנּוֹקְפִים. שואלת הגמרא, מַאי נוֹקְפִים. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שֶׁהָיוּ מְסָרְטִין לָעֲגֶל בֵּין קַרְנָיו, כְּדֵי שֶׁיִּפּוֹל דָּם בְּעֵינָיו ולא יראה כשהולכים לשחטו, אָתָא איהו בִּיטֵּל, מִשּׁוּם דְּמֵיחֵי כִּי מוּמָא – משום שנראה כמום. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא, שָׁהָיוּ חוֹבְטִין אוֹתוֹ בְּמַקָּלוֹת להפילו לארץ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים ו'נוקפים' הוא מלשון מכה, אָמַר לָהֶם יוחנן כהן גדול, עַד מָתַי אַתֶּם מַאֲכִילִין נְבֵילוֹת לְמִזְבֵּחַ, ותמהה הגמרא, וכי נְבֵילוֹת הן, הָא שָׁחִיט לְהוּ, אֶלָּא כך אמר, עד מתי אתם מאכילין טְרֵיפוֹת למזבח, הרי יש לחוש שֶׁמָּא על ידי החבטות נִיקַּב קְרוּם שֶׁל מוֹחַ, עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם מַטְעוֹת בְּקַרְקַע להכניס בהם את ראש הבהמה.

שנינו במשנה, עַד יָמָיו הָיָה פַּטִּישׁ מַכֵּה בִּירוּשָׁלַיִם. אומרת הגמרא, שזהו בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שהיו עושים מלאכה בבית הנפח לצורך המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק, ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.

שנינו במשנה, כָּל יָמָיו לֹא הָיָה אָדָם צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַדְּמַאי. אומרת הגמרא, כְּדַאֲמָרַן לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות, ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים הם, שודאי עישרם, כתקנת יוחנן כהן גדול.

משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות ופוסקות מישראל בהדרגה, מִשֶּׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרִין, בָּטַל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתֶּאוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'בַּשיר לא ישתו יין' וגו'. מִשֶּׁמֵּתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים, בָּטְלוּ אוּרִים וְתוּמִּים. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בָּטַל הַשָּׁמִיר, וְנוֹפֶת צוּפִים, וּפָסְקוּ אַנְשֵׁי אֲמָנָה מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר, 'הוֹשִׁיעָה ה' כִּי גָמַר חָסִיד' וגו' ומסיים הפסוק 'כי פסו אמונים מבני אדם'.

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קְלָלָה, וְלֹא יָרַד הַטַּל לִבְרָכָה, וְנִיטַל טַעַם הַפֵּירוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף נִיטַל שׁוּמָן הַפֵּירוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הַמְּהָרָה שלא נשמרה נְטָלָה אֶת (הַטַּעַם וְאֶת) הָרֵיחַ, הַמַּעֲשְׂרוֹת שלא ניתנו נְטָלוּ אֶת שׁוּמָן הַדָּגָן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הַזְּנוּת וְהַכְּשָׁפִים כִּילּוּ אֶת הַכֹּל.

גמרא. שנינו במשנה, שמשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות, ולמדו זאת מ'בשיר לא ישתו יין'. שואלת הגמרא, וּמַאי דְּמַשְּׁבְּטְלָה סַנְהֶדְרֵי בְּתִיב מקרא זה. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, דְּאָמַר קְרָא אחר, באיכה, "זְקֵנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם", הרי שהשביתה מהנגינה תלויה בהשבתת הסנהדרין.

אָמַר רַב, אוֹדְנָא דִּשְׁמָעָא וְמָרָא – אוזן ששומעת זמר תֵּעָקֵר. אָמַר רָבָא, וְמָרָא שנשמעת בְּבֵיתָא, חוּרְבָא מזומנת בְּכִיפָּא – במפתן הבית, שֶׁנֶּאֱמַר, "קוֹל יְשׂוֹרֵר בַּחֲלוֹן חֹרֵב בַּסַּף כִּי אַרְזָה עֲרָה" ומדרשו, שבעוון קול המשורר בחלון, יהיה חורב במפתן הבית. אומרת הגמרא, מַאי 'כִּי אַרְזָה עֲרָה', אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וכי בַּיִת הַמְסוּכָּךְ בַּאֲרָזִים עֵירִ הוּא – האם הוא כעיר שקשה להחריבה, אֶלָּא אֲפִילּוּ בַּיִת הַמְסוּכָּךְ בַּאֲרָזִים גם הוא מַחֲרִיבִין ונשבר. אָמַר רַב אַשִׁי, שְׁמַע מִינַּהּ מפסוק זה, כִּי מַתְחִיל חוּרְבָא בבית, בְּכִיפָּא – במפתן הבית הוא מַתְחִיל, שֶׁנֶּאֱמַר 'חֹרֵב בַּסַּף'. וְאִיבָּעֵית אֵימָא יש ללמוד דבר זה מֵהָכָא, 'וּשְׁאִיבָה יוּבַת שָׁעַר' – בית השמם מאין ישרב, השדים מכתתים את שעריו. אָמַר מַר בַּר רַב אַשִׁי, לְדִידִי חָזֵי לִיהּ – אני ראיתיו לאותו שד וּמְנַנַּח כִּי תּוֹרָא – ומנגח את שערי הבית כשור.

אָמַר רַב הוּנָא, זְמָרָא דְּנַגְדֵי – הזמר שמזמרים מושכי הספינות, שמטרתו לזרזם במלאכתם, וְדַכְּרֵי – ושל החורשים בשוורים, שמטרתו לכוון את השוורים לתלמיהם, שָׁרֵי – מותרים, ואין בכך משום איסור זמר. אבל דְּנַרְדָּאֵי – של אורגים אָסִיר לפי שמטרתו היא לשחוק. מספרת הגמרא, רַב הוּנָא בָּטֵיל זְמָרָא – אסר על בני דורו לזמר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קָם מֵאָה אַוָּזֵי בְּזוּזָא וּמֵאָה סְאָה חִטֵּי בְּזוּזָא – עמדו מאה אווזים במחיר זוז, ומאה סאה חיטים בזוז, וְלֹא אִיבָּעֵי – ולא רצו לקנותם אפילו בכך, אָתָא רַב חִסְדָּא, וַלְיֵיל בֵּיהּ – זלזל בגזרתו של רב הונא, ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, אִיבָּעֵי אַוָּזֵי בְּזוּזָא וְלֹא מְשַׁתַּבַּח – התבקש אווז אחד בזוז ולא נמצא.

אָמַר רַב יוֹסֵף, זְמָרֵי גַּבְרֵי וְעָנֵי נָשֵׁי – מזמרים אנשים ועונות להם נשים, הרי זה בגדר פְּרִיצוּתָא, לפי ש'קול באשה, ערוה', ואילו זְמָרֵי נָשֵׁי וְעָנֵי גַּבְרֵי – מזמרות נשים ועונים להן אנשים, הרי זה מבעיר את היצר כְּאֵשׁ שנאחזת בְּנַעֲוֹרֶת, שואלת הגמרא, מאחר ששני הדברים אסורים, לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ עלינו לדעת איזה יותר חמור, עונה הגמרא, לְכַתּוּלֵי הָא מִכָּמֵי הָא – להעדיף לבטל את החמור מפני הקל, שאם אין בכוחנו לבטל את שניהם, עלינו לבטל את זמר הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורת.

המשך בעמוד טו

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַשּׁוֹתֶה יַיִן בְּאַרְבָּעָה מִינֵי זֶמֶר, מַבִּיא חֲמִשָּׁה פּוּרְעָנִיּוֹת לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר, "הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדֹּפוּ, מְאַחֲרֵי בַנֶּשֶׁף יַיִן יַדְלִיקֵם, וְהָיָה כִנּוֹר וָנֵבֶל תֹּף וְחָלִיל וְיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם, וְאֶת פֹּעַל ה' לֹא יַבִּיטוּ", הרי ארבעה מיני זמר ביין, כנור ונבל תוף וחליל. מַה פורענות כְּתִיב אַחֲרָיו, 'לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת', זו פורענות אחת שֶׁנִּגְזְרִין גָּלוּת לָעוֹלָם. 'וּכְבוֹדוֹ מֵתֵי רָעָב', זו פורענות שניה שֶׁמְּבִיאִין רָעָב לָעוֹלָם. 'וַהֲמוֹנוֹ צָחֵה צָמָא', זו פורענות שלישית שֶׁנִּגְזָרִין לַתּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִלּוֹמְדֶיהָ, שנמשלה תורה למים. 'וַיִּשַּׁח אָדָם וַיִּשְׁפַּל אִישׁ', זו פורענות רביעית שֶׁנִּגְזָרִין בְּכִיכּוּל שִׁפְלוּת לְשׁוֹנָאוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בלשון סגי נהור, 'וְאִין אִישׁ האמור כאן אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'ה' אִישׁ מִלְחָמָה'. 'וְעֵינֵי גְבוֹהִים תִּשְׁפַּלְנָה', זו פורענות חמישית שֶׁנִּגְזָרִין שִׁפְלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. ומַה כְּתִיב אַחֲרָיו – אחר כל חמש הפורעניות, "לָכֵן

הֶרְחִיבָה שְׁאוֹל נַפְשָׁהּ וּפָעֲרָה פִּיהָ לִבְלִי חֹק וְיָרַד הֲדָרָהּ וַהֲמוֹנָהּ וְשַׁאֹנָהּ וְעָלַז בָּהּ" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו בגיהנם.

שנינו במשנה, מְשָׁמְתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים בטלו אורים ותומים. שואלת הגמרא, מַאן נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים שבמותם בטלו אורים ותומים. אָמַר רַב הוּנָא, זֶה דָּוִד וּשְׁמוּאֵל וּשְׁלֹמֹה. רַב נַחְמָן אָמַר, אף בִּימֵי דָּוִד, זִימְנִין סָלִיק וְזִימְנִין לָא סָלִיק – פעמים עלתה להם תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שֶׁחֲרֵי שָׁאַל צָדוֹק באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום וְעָלְתָה לוֹ תשובה, שֶׁאַל אֶבְיָתָר באורים ותומים וְלֹא עָלְתָה לוֹ תשובה, שֶׁנֶּאֱמַר באותו ענין 'וַיַּעַל אֶבְיָתָר', ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.

מקשה הגמרא, מֵתִיב רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל, כיצד אמרת שמשמתו דוד ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר "וְיִהְיוּ לְדָרוֹשׁ אֱלֹהִים כָּל יְמֵי זְכַרְיָה [בִּימֵי זְכַרְיָהוּ] הַמֵּבִין בְּרֹאוֹת הָאֱלֹהִים", מַאי לָאו ראיה זו היא בְּאוּרִים וְתוּמִּים, הרי שהיו גם בימיו אורים ותומים. מתרצת הגמרא, לֹא באורים ותומים, אלא ראיה בְּנְבִיאִים.

עוד מקשה הגמרא מברייתא, תָּא שְׁמַע, מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, בָּטְלוּ עָרֵי מִגְרָשׁ – ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגרש, וּפָסְקוּ אוּרִים וְתוּמִּים, וּפָסַק מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד, וְאֵם לְחָשְׁךְ אָדָם לוֹמַר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר בעליית זרובבל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב יחוסם, "וַיֹּאמֶר הַתִּרְשָׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים עַד עֲמוֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וְתֻמִּים", הרי שגם אז היו אורים ותומים, [אֱמוֹר לוֹ], אין הפירוש כך, אלא כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ עַד שֶׁיִּהְיוּ מֵתִים וְיָבֹא מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, כך גם אמר להם התרשתא, שלא יאכלו מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש בברייתא זו שאורים ותומים פסקו רק משחרב בית המקדש הראשון, וקשה על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל ושלמה.

אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, מַאן נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים שבמותם פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לְאַפּוֹקֵי מַחֲגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דְּאַחֲרוֹנִים נִינְהוּ ובימיהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בברייתא, שהם היו הנביאים האחרונים, דְּתָנוּ רַבָּנָן, מִשֶּׁמְּתוּ חַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי נִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ של נבואה מִיִּשְׂרָאֵל, הרי שהם היו הנביאים האחרונים, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיוּ מְשָׁתַּמְּשִׁים בְּבַת קוֹל מן השמים, שֶׁפַּעַם אַחַת הָיוּ חכמים מְסוּבִּין בַּעֲלִיַּית בֵּית גּוּרְיָא בִּירִיחוֹ, נִתְנָה עֲלֵיהֶן בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה, יֵשׁ בָּכֶם אָדָם אֶחָד שֶׁרָאוּי שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עָלָיו, אֶלָּא שֶׁאֵין דּוֹרוֹ רָאוּי לְכָךְ, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּהִלֵּל הַזָּקֵן, וּכְשֶׁמֵּת הלל הזקן, הִסְפִּידוּהוּ, הִי חָסִיד הִי עָנָיו תַּלְמִידוֹ שֶׁל עֶזְרָא. וְשׁוּב פַּעַם אַחֶרֶת הָיוּ חכמים מְסוּבִּין בַּעֲלִיָּיה בְּיַבְנֶה, נִתְנָה לָהֶן בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה לָהֶן, יֵשׁ בָּכֶם אָדָם אֶחָד שֶׁרָאוּי שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עָלָיו, אֶלָּא שֶׁאֵין דּוֹרוֹ זַכָּאִין לְכָךְ, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּשְׁמוּאֵל הַקָּטָן, וּכְשֶׁמֵּת, הִסְפִּידוּהוּ, הִי עָנָיו הִי חָסִיד, תַּלְמִידוֹ שֶׁל הִלֵּל, וְאַף הוּא – שמואל הקטן, אָמַר בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שִׁמְעוֹן – רבן שמעון בן גמליאל נשיא ישראל, וְיִשְׁמָעֵאל – רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו לְחַרְבָּא – להריגה בחרב בגזרת המלכות, וְחַבְרוֹתֵי אף הם יהיו לְקִטְלָא – להריגה במיתות משונות אחרות, וְשָׁאַר עַמָּא יהיו לְבִיזָּא – לבז, וְעָקָן סַגִּיאִין עֲתִידִין לְמֵיתֵי עַל עַמָּא – וצרות רבות עתידות לבוא על העם, וְאַף עַל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא בְּקָשׁוּ לוֹמַר במותו כשנהרג, הִי חָסִיד הִי עָנָיו, אֶלָּא שֶׁנִּשְׂרְפָה שָׁעָה מלהספידו, לפי שֶׁאֵין מַסְפִּידִין עַל חֲרוּגֵי מַלְכוּת מאימת המלכות.

שנינו במשנה, מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּטַל הַשָּׁמִיר וכו'. תָּנוּ רַבָּנָן, שָׁמִיר זֶה שֶׁבּוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בבנין הבית שבנה שלמה, "וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הַדְּבָרִים בִּכְתָבָן, כמו שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתוה בכלי ברזל, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר בפסוק אחר, "כָּל אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרוֹת וְגוֹ' מְגוֹרְרוֹת בַּמַּגְרֵה" – בכלי ברזל מלאה פגימות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותתות בכלי ברזל, אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר 'כל כלי ברזל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית הַבְּנוֹתוֹ', פירושו, שבבית לא נשמע כלי ברזל, אלא שָׁהָיָה מַתְקִין אותם מִבַּחוּץ, וּמַכְנִים אותם מוכנות מִבִּפְנִים. אָמַר רַבִּי, נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה שהיו האבנים שלמות כחציבתן בְּאַבְנֵי מִקְדָּשׁ, וְדִבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה שהיו האבנים מסותתות בְּאַבְנֵי בֵּיתוֹ של שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים מגוררות במגרה, בענין בנין ביתו נאמר.

שואלת הגמרא, וְרַבִּי נְחֶמְיָה שאמר שהיו מתקנים את האבנים מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שָׁמִיר לְמַאי אָתָא – לאיזה צורך הביאוהו. משיבה הגמרא, השמיר מִיבְּעֵי לֵיהּ, לְכִדְתַנְיָא, אֲבָנִים הַלָּלוּ של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי ישראל, אֵין כּוֹתְבִין אוֹתָן בְּדִיו, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר עליהם 'פִּתּוּחֵי חוֹתָם', שמשמעו חקוק בתוכם, וְאֵין מְסָרְטִין עֲלֵיהֶם את האותיות בְּאִיזְמֵל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר עליהם 'כְּמִלּוּאֹתָם', שמשמעו שתהיינה שלמות בלי חסרון, אֶלָּא כּוֹתֵב עֲלֵיהֶם תחילה את השמות בְּדִיו, וּמְרֵאָה לָהֶן – לאבנים הרשומות בדיו את הַשָּׁמִיר מְבַחוּץ, וְהֵן נִבְקָעוֹת מֵאֲלֵיהֶן בצורת האותיות, כְּתִאֵינָה זוֹ שֶׁנִּבְקַעַת מאליה בֵּימוֹת הַחַמָּה וְאֵינָהּ חֲסֵירָה כְּלוּם, וּכְבִקְעָה זוֹ שֶׁנִּבְקַעַת אדמתה בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְאֵינָהּ חֲסֵירָה כְּלוּם.

תָּנוּ רַבָּנָן, שָׁמִיר זֶה, בְּרִייתוֹ כִּשְׁעוֹרָה, וּמִשֶּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית נִבְרָא, וְאֵין כָּל דָּבָר קָשֶׁה יָכוֹל לַעֲמוֹד בִּפְנָיו. בַּמֶּה מְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ, כּוֹרְכִין אוֹתוֹ בְּסְפוֹגִין שֶׁל צֶמֶר, וּמְנִיחִין אוֹתוֹ בְּאִיטְנִי שֶׁל אֶבֶר – בארגז של עופרת מְלֵיאָה סוּבִּי שְׂעוֹרִין.

אָמַר רַבִּי אִמִּי, מִשֶּׁחָרַב מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן בָּטְלָה שִׁירָא פַּרְנָדָא – מין משי חשוב, וּזְכוּכִית לְבָנָה. תָּנֵיָא נַמִּי הָכִי, מִשֶּׁחָרַב מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן בָּטְלָה שִׁירָא פַּרְנָדָא, וּזְכוּכִית לְבָנָה, וְרֵכֶב בַּרְזֶל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף יֵין קָרוּשׁ – שנעשה מוצק הַבָּא מִשְּׁנִיר, הַדּוֹמֶה כְּעֵינוּלֵי דְּבֵילָה בטל אז.

שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר וְנוֹפֶת צוּפִים. שואלת הגמרא, מַאי נוֹפֶת צוּפִים. אָמַר רַב, סוֹלֶת שֶׁצָּפָה ונדבקת עַל גַּבֵּי נָפָה מרוב שומנה בשעת הניפוי, וְדוֹמָה לְעִיסָּה שֶׁנִּילּוֹשָׁה כבר בְּדֶבֶשׁ וְשֶׁמֶן, ו'נופת' הוא על שם דבק הנפה, ו'צופים' הוא על שם שצפה עליה. וְלֵוִי אָמַר, נופת צופים הם שְׁתֵּי כְּבָרוֹת לחם הַנְּדָבָקוֹת בַּתַּנּוּר על גבי שתי דופניו מן הצדדים, ככר בדופן זו, וככר בדופן שכנגדה, וְתוֹפְחוֹת וְבָאוֹת כל כך בתנור, עַד שֶׁמַּגִּיעוֹת זוֹ לְזוֹ ו'נופת' הוא מלשון נוף, שגדל הככר כמו ענפי עץ, ו'צופים' הוא מלשון צף, שהתכררות תופחים וצפים. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר, נופת צופים זֶה דְּבַשׁ הַבָּא מִן הַצִּיפְיָא – מן ההרים הגבוהים שמהם צופים למרחק. שואלת הגמרא, מַאי מַשְׁמַע שהדבש בא מן המקומות הגבוהים, כְּדִמְתַרְגֵּם רַב שֵׁשֶׁת על הפסוק 'כאשר תעשינה הדבורים', כְּמָא דְּנַתְנֵן דַּבְּרִיאָתָה וְשֵׁיטָן בִּרְמֵי עַלְמָא וּמַתְיָין דּוּכְשָׁא מֵעֵישְׂבֵי טוּרָא – כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא ממקומות הגבוהים.

כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מכשירין העוסקת בענין זה, תָּנֵן הָתָם, כָּל משקה הַנִּצּוֹק מכלי טהור לכלי טמא, טָהוֹר – אינו חיבור להעביר את הטומאה מהכלי הטמא לכלי הטהור, חוּץ מִדְּבַשׁ זֵיפִים וְהַצְּפָיחִים שהם משקים עבים מאד, עד כדי שכשנפסק הקילוח, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מַאי זֵיפִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זהו דְּבַשׁ שֶׁמְּזַיְּיפִין בּוֹ ומערבים בו יין ומים, ומתוך שהוא עב אין הדבר ניכר. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, הוא קרוי 'זיפים' עַל

המשך בעמוד כה

שֵׁם מְקוֹמוֹ, כְּדִכְתִיב ביהושע שיש מקום ששמו כך 'זִיף וָטֶלֶם וּבְעָלוֹת', כֵּיוָצֵא בְּדָבָר אַתָּה אוֹמֵר במה שנאמר בתהילים, "כְּבוֹא חַזִּיפִים וַיֹּאמְרוּ לְשָׁאוּל הֲלֹא דָוִד וגו'", ואף שם שאלו מַאי זִיפִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אלו בְּנֵי אָדָם הַמְזִיפִין דִּבְרֵיהֶם ואומרים דברי שקר ורכילות. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, קרויים כך עַל שֵׁם מְקוֹמָן, כְּדִכְתִיב 'זִיף וָטֶלֶם וּבְעָלוֹת'.

שנינו במשנה, וּפַקְּחֵי אַנְשֵׁי אֱמָנָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אנשי אמנה אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵן מַאֲמִינִין בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ומוציאים ממון למצוות ואינם דואגים, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ להיום, וְאוֹמֵר, מָה אוֹכַל לְמָחָר, אֵינוֹ אֶלָּא מִקַּטַנֵּי אֱמָנָה. ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אמר כך, וְהֵיינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַאי דִּכְתִיב 'כִּי מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת', מִי גָּרַם לַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבַּזּוּ שׁוּלְחָנָן ולא יהיה שלם לֶעָתִיד לָבֹא, קַטְנוּת שֶׁהָיָה בָהֶן, שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. רָבָא אָמַר, 'יום קטנות' אֵלּוּ קְטַנֵּי בְּנֵי רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שמתו בעודם קטנים,